

► **Планът на текста** е съвкупност от последователно включените в текста подтеми, като може да се включи и кратко представяне на съществената информация по всяка от тях.

► **Когато създаваме свой текст**, правим план, като набелязваме какви ще бъдат частите на текста и каква ще е тяхната последователност; каква ще е подтемата на всяка част и каква съществена информация ще съдържа.

► **Когато анализираме чужд текст**, правим план, като разделяме текста на смислови части и последователно откриваме и записваме подтемата и съществената информация за всяка от частите.

► Стъпки при съставянето на план на чужд текст:

- 1 **стъпка:** Целият текст се прочита внимателно и се определя темата.
- 2 **стъпка:** Текстът се чете втори път, като се разделя на смислови части.
- 3 **стъпка:** Определят се подтемите на всяка част, като се откриват ключовите думи.
- 4 **стъпка:** Последователно се озаглавяват отделните смислови части на текста и към всяка от

► Отделните точки в плана може да се формулират, като:

- се озаглавяват отделните смислови части и се състави **план по опорни подзаглавия**;
- се постави въпрос към всяка смислова част (абзац) и се състави **план по опорни въпроси**;
- се изведе твърдение към всяка смислова част и се състави **план по опорни твърдения**.

Думата *план* в българския език се използва с различни значения, някои от които са:

1. Чертеж, който изобразява в плоскост нещо в умен вид. *План на сграда.*
2. Предварително обмислен ред за извършване на нещо, срок за изпълнението му. *План за действие.*
3. Кратко набелязване на съдържанието на нещо. *План на изказване. План на приказка/разказ.*
4. Място, разположение на някакъв обект в перспектива. *На преден план художникът е изобразил мъжка фигура.*

Последователните **точки в план на текст** може да се означават с:

- **цифри:**
римски (I. ..., II. ..., III. ...) арабски (1. ..., 2. ..., 3. ...);
- **букви:**
А. ..., Б. ..., В. ...;
а) ..., б) ..., в) ...;
- **комбинации** от цифри и букви.

Не забравяйте, че когато говорим по телефона, е задължително да спазваме съответния за тази речева ситуация етикет и да приключим разговора с етикетната формула *Дочуване*.

Посочете кои са разликите между речевите ситуации, когато се обаждаме на *телефон 112*, на *класния ръководител* и на *близък роднина*. Разпределете се по двойки, подгответе диалози в съответствие с всяка от ситуацияите и ги разыграйте пред класа.

Прочетете текста и изпълнете задачите.

Телефон 112 е единен европейски номер за спешни и аварийни повиквания. На него може да се сигнализира в случаи на пожари, наводнения, земетресения; при необходимост от спешна медицинска помощ; при промишлени аварии и замърсявания на въздуха; при урагани, ветрове, зимни бури; при автомобилни катастрофи или нарушения на обществения рег. Телефон 112 може да се избира от всяка точка на България денонощно, избира се директно, без код, като обаждането е безплатно.

При всяко обаждане операторите определят истинността на сигнала. Първата задача е да се установи дали той е фалшиво обаждане, лоша „шега“, или реално събитие. Това става за около 20 секунди. Недобросъвестните обаждания се подават в полицията и се санкционират.

Когато на линията постъпи обаждане за реален инцидент, операторът попълва електронен картон. В него се отбелязва кой, защо и откъде звъни, какъв е видът на инцидента и колко са пострадалите. Информацията се събира бързо с помощта на кратки уточняващи въпроси.

Конкретният случай веднага се пренасочва към съответната институция, която изпраща екип на мястото на инцидента.

- 1 Кои е предметът на общуването? Кои е темата? Запишете различни варианти за заглавие на текста.
- 2 Разделете текста на отделни смислови части и запишете ключовите думи във всяка от тях.
- 3 Разделете се на три групи и направете план на текста, като първата група формулира подтемите чрез подзаглавия, втората група – чрез въпроси, а третата група – чрез твърдения.
- 4 Отговорете писмено в 2 – 3 изречения на въпроса „Защо не бива да се звъни на телефон 112 на шега?“.

Прочетете текста и съставете план. Формулирайте точките по един от трите начина: чрез подзаглавия, чрез въпроси или чрез твърдения.

В едно малко градче, при една висока планина, при една голяма река имаше едно хлапе. Но то не приличаше на другите деца от градчето. Първо, то никога не вчесваше косата си и затова тя стоеше на главата му чорлава на челото и смачкана от страни, прилична на изгоряла от слънцето трева, през която е минала цяла черда¹ телци. Върху нея никога не бе поставяна шапка, защото това дете, което другарите му, който знае защо, наричаха Ян Бибиан, не можеше да търпи шапка на главата си. Колкото пъти и да попаднеше някаква шапка върху чорлавите коси на Ян Бибиан, тя не стоеше там повече от една минута, падаше или отхвърляше сама и никога вече не можеше да я намери.

Второ, никаква греха не можеше да стои върху набитото и здраво тяло на Ян Бибиан здрава и чиста повече от един ден. Веднага тя съвсем изгубваше всякакъв приличен вид, изгубваше цвят и получаваше странни лепкави петна, който знае от какво. Кал и прах я покриваха, ръбовете ѝ се напукваха, сякаш се засмиваха, и през тия отвори се напичваха като тънки ситни зъби скъсаните конци на шева.

Ян Бибиан не търпеше никакви обувци. Той обичаше да ходи бос и затова ходилата му бяха разплескани, пръстите — разперени, а кожата на коленете му беше груба, мазолеста и нацепена така много от вятър, студ, вода и други неизвестни причини, че понякога от някои от тия цепнатини течеше кръв. Върху кожата с нокът той понякога написваше името си Ян Бибиан и то личеше отдалеч.

Бедните му родители полагаха много труд и грижи, за да вкарат в пътя своето любимо и единствено момче, ала напразно. Нищо не помогна: нито съзидателна майка му, която денонощно работеше чуждо и тъчеше на стана, нито съветите на трудолюбивия му баща, когото понякога се превръщаха в плесници или гърбо. Ваща му гледаше с големи грижи единственото лозе, що имаше, и носеше от планината гърба с магарицето си, което по характер и послушност далече надминаваше непоправимия Ян Бибиан.

Елин Пелин, из „Ян Бибиан.
Невероятните приключения на едно хлапе“

¹ Черда — стаго.

„Ян Бибиан“ е първият български фантастичен детски роман, който излиза в две части: „Ян Бибиан Невероятните приключения на едно хлапе“ (1933 г.) и „Ян Бибиан на Луната“ (1934 г.). Автор е писателят Елин Пелин (1877 – 1949). През 1983 г. романът е адаптиран като комикс в списание „Дъга“ от художника Росен Манчев, а през 1985 г. по него е заснет детски филм.

Подгответе презентация за Горнотракийската низина, като запазите последователността от подтеми, които установихте в текста за Дунавската равнина.

Напишете текст описание на тема „Моята любимата улица“, като се ръководите от следния план:

1. Къде се намира любимата ви улица?
2. Какви сгради и забележителности има на нея?
3. Как изглежда любимата ви улица в различните моменти от денонощието?
4. Как изглежда тя през различните годишни сезони?
5. Защо обичате тази улица?

Прочетете текста и съставете план. Формулирайте точките по един от трите начина: чрез подзаглавия, чрез въпроси или чрез твърдения.

Дунавската равнина е най-северната физикогеографска област в България. Простира се между р. Дунав на север и Предбалкана на юг, на запад достига до р. Тимок, а на изток — до Черно море. Докато на север, запад и изток равнината е ясно разграничена, на юг границата с Предбалкана на много места не е ясна и се прекарва условно. От запад на изток тази граница минава по северните подножия на предбалканските ридове Връшка чука, Венеца, Широка планина, Деветашикото плато, Търновските възвишения, Преславската планина и по р. Камчия достига до Черно море.

Дунавската равнина е богата на подземни води: грунтови води — разкриват се в по-големите вътрешни реки; карстови води — разпространени са в източната и в най-западната част на равнината. Тези води подхранват реките и обуславят както по-големите водни количества, така и по-равномерен режим.

Голямата част от реките в Дунавската равнина водят началото си от Старопланинската верига и Предбалкана (р. Огоста, р. Лом, р. Цибрица, р. Вит, р. Осъм, р. Янтра и др.). Режимът, количеството и видът на валежите, както и величината на изпарението в съчетание с факторите на повърхността определят малката водоносност на тези реки.

Почвената покривка в Дунавската равнина се е формирала на степна и лесостепна растителност. Срещат се главно черноземни почви и в по-малка степен — сиви горски почви. Южно от зоната на черноземите преобладават тъмносивите горски почви, разпространени предимно в западната част и на изток от долината на р. Камчия. По ниските тераси на големите реки и в крайдунавските низини се срещат алувиални почви.